

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 60
Godina XXX
Novembar, 2025.
[str. 261-264]

© Monos 2025

**Izet Šabotić, Velika medresa u
Skoplju (1925-1941) – Stasavanje
jedne generacije***Centar za istraživanje moderne i savremene historije
Tuzla, Tuzla 2025, str. 503,*

Ova historijska monografija govori o obrazovanju, a obrazovanje za svaku državu i društvo jedan je od najvažnijih segmenta. Svaka vlast nastojala je po svaku cijenu staviti obrazovanje pod svoju kontrolu. Tako je bilo i sa nastankom novostvorene države Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije Kraljevine Jugoslavije. Centralistička vlast u Beogradu nastojala sve pore društvenog života staviti pod svoju kontrolu. To se naročito vidjelo u oblasti školstva. Prostor Sandžaka, kao i Kosova i Makedonije (Južna Srbija) bio je ekonomski i kulturno-obrazovno najzaostaliji prostor u novostvorenoj državi. Obrazovanje je bilo na veoma niskom nivou. Mnoge škole nakon Prvog svjetskog rata nisu otvorene. Za osnivanje škola u tim oblastima nije prvenstveno postojala politička volja, odnosno nije bilo finansijskih, nastavnih, smještajnih i drugih kapaciteta, zbog čega mnoge škole u tom periodu nisu mogle početi sa radom.

Za potpunije obrazovanje i pismenost neophodno je bilo osnovati nove osnovne i srednje škole. Velikoj populaciji u Kraljevini SHS bilo je uskraćeno obrazovanje na maternjem jeziku, a slabo su poznavali službeni srpsko-hrvatski jezik, što je predstavljalo problem u školovanju ove populacije u državnim školama. Svi oni koji su poznavali čitanje, pisanje, pa i govor na arapskom, turskom i albanskom jeziku, a manje ili nikako znali pisati i čitati srpsko-hrvatski jezik proglašavani su nepismenima. To se naročito odnosi na albansku i tursku populaciju. Prosrpski režim iz Beograda, po svaku cijenu, nastojao je da kul-

turno i etnički asimilira bošnjačko, albansko i tursko stanovništvo. Taj cilj nastojao je ostvariti putem uspostave školske infrastrukture, te za pošljavanja ideološki odanog kadra.

Prof. dr. Izet Šabotić daje nam nove historijske podatke o Velikoj medresi u Skoplju, veoma značajnoj i važnoj ustanovi u školovanju i obrazovanju. Generacije koje su se školovala u ovoj medresi ostavile su nemjerljiv trag u svim sferama društveno-političkog života, od vremena prve Jugoslavije, pa do kraja socijalističkog perioda. Rezultati njihovog rada i djelovanja bili su nemjerljivi i vidljivi u svim društvenim procesima kako u njihovom zavičaju Sandžaku, Kosovu i Makedoniji, tako i na cijelom prostoru novoosnovane države.

Knjiga počinje predgovorom (str. 7–13, na bosanskom i engleskom jeziku) i nešto dužim uvodom (str. 15–29), u kojem se daju osnovni podaci o školstvu u “Južnoj Srbiji” do stvaranja Kraljevine SHS 1918. godine, a zatim o školstvu u prvoj Jugoslaviji (1918–1941). U sadržajnom smislu, knjigu čine dva poglavlja. Težišno je prvo poglavlje pod naslovom *Velika Medresa u Skoplju od osnivanja 1925. do ukidanja 1941. godine*. U njemu autor iznosi do sada manje poznate historijske podatke i činjenice—od ideje do osnivanja Velike medrese u Skoplju, 1925. godine. U tom periodu političko organizovanje muslimanske populacije odvijalo se u okviru Džemijeta i Jugoslovenske muslimanske

organizacije, pa su određeni muslimanski intelektualci i neki vjerski predstavnici, bili smatrali da se muslimani trebaju organizovati i izvan vjerskih struktura. Ideja o osnivanju Velike medrese u Skoplju potekla je upravo od strane tih intelektualaca. Na čelu im je bio Hasan Rebac, koji se nalazio na mjestu načelnika u Ministarstvu vjera u Vladi Kraljevine SHS.

Autor donosi opširne podatke i o direktoru medrese Ahmedu Mehmedbašiću, koji je tu dužnost obavljao od 1925-1941. godine, kao i o ostalom nastavnom kadru Medrese. Zatim piše o poteškoćama u radu, te konačnoj stabilizaciji rada i djelovanja škole. Autor iznosi i podatke o pobuni učenika prve generacije Velike medrese protiv vaspitača Svetomira Lazarevića. Zbog svojih uspješnih rezultata medresa dobija gimnazijski status u školskoj 1936/1937. godini.

Od početka rada Medrese prepletale su se nadležnosti Ministarstva prosvjete i Ulema medžlisa Skoplje, što je donekle stvaralo poteškoće u njenom radu. Zbog toga je donesena *Uredba o ustroju Velike medrese u Skoplju*, kao što je donesena i *Uredba o Šerijatskoj gimnaziji u Sarajevu*. Donošenje uredbe nailazilo je na velike probleme što se može vidjeti iz prepiske između navedenih institucija.

Vremenom Medresa postaje elitna škola, prepoznatljiva na cijelom prostoru prve Jugoslavije. Gotovo, svake

godine postiže sve bolje i bolje rezultate sve do posljednje predratne školske 1940/1941. godine.

U drugom poglavlju pod naslovom *Od medresanata i studenata, do revolucionara i intelektualaca*, govori se otasavanju jedne nove generacije iz koje izrastaju mnogi nastavnici i vaspitači istinski znalci, pedagoški pregaoci, politički aktivisti i ideolozi. U tom poglavlju autor je kreirao potpunu sliku o medresantima koji su ostavili važan profesionalni i ljudski trag u godinama mira i nakon Drugog svjetskog rata. Uglavnom, medresanti su bili nosioci društvenog i ukupnog razvoja u mjestima u kojima su radili i djelovali. Pokazali su se kao izvrsni znalci i profesionalci, radeći kao univerzitetski i srednjoškolski profesori, sudije i tužioci, ljekari, inženjeri, diplomate, pravnici, vojna lica, vršioci javnih funkcija i dr. Malo je poznato da je jedna obrazovna ustanova za 15 godina svoga rada iznjedrila tako veliki broj pojedinaca koji su ostavili snažan trag u oblastima u kojima su radili i djelovali. Pored osnovnih podataka, autor je hronološki uvrstio i fotografije medresanata iz pojedinih razreda do kojih je došao.

Mnogi medresanti studenti postali su progresivni dio društva, kako u prvoj Jugoslaviji, tako i u Drugom svjetskom ratu i socijalizmu. Prema raspoloživim podacima, više od

180 medresanata uzelo je učešće u NOR-u, od kojih su trojica proglašeni narodni heroji. To su Ajdin Zejneli, Rifat Burdžović Tršo i Bajraktari Meto. Jedan broj medresanata stradao je nakon uspostave komunističke vlasti.

Na kraju monografije nalazi se tekst pod naslovom *Umjesto zaključka*, na bosanskom i engleskom jeziku, *Izvori i literatura*, *Index ličnih imena*, *Index geografskih pojmova i Izvodi iz recenzije*.

Za pisanje ove historijske monografije autor je koristio brojne historijske izvore različite provenijencije, navodeći u djelu čak 1.666 citata. U istraživanju je primijenio različite naučne metode – analize i sinteze, indukcije i dedukcije, te statističke metode i dr.

Detaljan popis izvora i literature, koju je autor koristio prošrio je saznanja o navedenoj temi. To će pomoći da budući istraživači lakše dođu do podataka prilikom istraživanja navedene teme, i isti koriste u pisanju stručnih i naučnih radova, o Južnoj Srbiji, prostoru Sandžaka, Kosova i Makedonije. Zato su recenzenti (dr. sc. Sead Selimović, dr. sc. Safet Bandžović, dr. sc. Redžep Škrelj i dr. Sait Š. Šabotić) i preporučili ovu knjigu za štampanje

Hadžija Hadžiabdić

